

Dr hab. Małgorzata Strzelecka, prof. UMK

Toruń, 9 listopada 2024 r.

Instytut Historii i Archiwistyki

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Dominik

pt. *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w Kombinacie Metalurgicznym*

Huty im. Lenina (1949-1956),

napisanej pod kierunkiem promotorki dr hab. Agnieszki Chłosty-Sikorskiej, prof. UKEN

1. Wybór tematu

Wybór tematu oceniam pozytywnie.

Przedłożona do oceny rozprawa podejmuje problematykę aktualną i istotną, tak dla dyscypliny historia, także dla dydaktyki historii, nauki zajmującej się propagowaniem i upowszechnianiem wiedzy historycznej. Nie dysponujemy pełnym opracowaniem analizowanego problemu. Zagadnienie działalności Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kombinacie Metalurgicznym Huty im. Lenina w latach 1949-56 nie zostało dotychczas dogłębnie przebadane i naukowo opisane.

2. Baza źródłowa i literatura

Baza źródłowa jest mocną stroną ocenianej dysertacji. W zakresie wyboru źródeł Doktorantka wykazała się dużą starannością i pracowitością. Dobór źródeł i naukowej literatury przedmiotu wykorzystany w rozprawie jest bogaty i zróżnicowany, a także adekwatny do przyjętych założeń badawczych. Mocną stroną jest solidna kwerenda w archiwach w Krakowie i Warszawie, a także w Rzeszowie, Lublinie, Poznaniu, Katowicach. Autorka w szczególności wykorzystwała źródła zdeponowane w: AAN w Warszawie, Archiwum Narodowym Krakowie, IPN w Warszawie i jego Oddziałach w Krakowie i Katowicach, Centralnym Archiwum MSWiA w Warszawie, a także w Archiwach: Państwowym w Katowicach, Państwowym w Warszawie, Kurii Metropolitańskiej w Krakowie, Muzeum Archeologicznym w Krakowie, Muzeum Narodowym w Krakowie – jego Oddziale w Nowej Hucie, Parafii w Bieńczycach, Zakładowym ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie. Wykorzystała także materiały prasowe, a w szczególności pismo zakładowe „Budujemy Socjalizm”, organ

Komitetu Powiatowego PZPR, Powiatowej Rady ZZ i Powiatowego Zarządu ZMP przy Nowej Hucie.

Punktem odniesienia dla analizowanych zagadnień była bogata literatura okresu Polski Ludowej, jak i publikacje powstałe po 1989 r. Do najważniejszych opracowań wykorzystanych przez Doktorantkę należą te dotyczące PZPR, takie jak: deklaracja ideowa i statut PZPR, deklaracja ideowo-programowa ZMP, dotyczące ogólnopolskiego funkcjonowania PZPR, w szczególności w Małopolsce. Najważniejsze z punktu widzenia analizowanego problemu były publikacje odnoszące się do Nowej Huty, w szczególności kronika wydarzeń; jak i inne pozycje, takie jak: „Nowa Huta podstawowa inwestycja planu 6-letniego” „Huta im. Lenina 1950-70”, „Nowa Huta. Ziarna gniewu, ziarna nadziei, „Krajobraz ogni”. Doktorantka wykorzystywała m. in. antologię reportaży o Nowej Hucie; publikację socjologów: „Zjawiska demograficzne Nowej Huty w latach 1950-1960”, „Huta im. Lenina i jej załoga” oraz sprawozdania z Posiedzeń Komisji PAN.

Z publikacji wydanych po 1990 r. cenne były te, które dotyczyły struktur „Informator o strukturze i obsadzie personalnej centralnego aparatu PZPR 1948-1990”, „Urząd Bezpieczeństwa w Nowej Hucie w latach 1951-1952”, „Nowa Huta nieznana i tajna. Obraz miasta w materiałach Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Milicji Obywatelskiej (1949-56)”; powstawania huty: „Kryptonim Gigant. Dzieje nowohuckiego kombinatu w latach 1949-58”, „Huta im. Tadeusza Sendzimira S.A. w Krakowie w latach 1949-99”, „Początek budowy Nowej Huty – miasta i kombinatu”, „Realia współzawodnictwa pracy w Nowej Hucie (1949-56)”, „Nowa Huta – miasto walki i pracy”, budowy miasta/dzielnicy: „Narodziny Nowej Huty”, „Nie od razu Nową Hutę zbudowano”, „Śląsk. Wojna. Kresy. Wrocław. Nowa Huta. Wspomnienia 1930-1960”, „Czas zatrzymany 2. Wybór tekstów oraz fotografii z terenów Nowej Huty i okolic” oraz tworzenia nowego społeczeństwa: „Nowa Huta 1949. Nowe miasto, nowi ludzie”, „Nowe miasto nowych ludzi. Mitologie nowohuckie”, „Unfinished Utopia. Nowa Huta, Stalinism, and Polish Society, 1949-56”, „Między propagandą a rzeczywistością. Mieszkancki Nowej Huty w latach 1956–70”, „Kobiety Nowej Huty. Cegły, perły i petardy”, „Nowohucianie o Polsce Ludowej. Codzienność i świąteczność we wspomnieniach uczestników Podwieczorków w Muzeum PRL”. Ważnym uzupełnieniem do przeprowadzenia analizy były również źródła ikonograficzne pochodzące m.in. z: Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie, Archiwum Agencji Prasowej w Warszawie, Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie, a także materiały pozyskane ze prywatnych archiwów m.in. Leszka J. Sybili, Tadeusza Binka i Adama Gryczyńskiego, które stanowiły istotne dopełnienie analizowanych zagadnień. Warto podkreślić, iż Autorka wykorzystywała wnioski z pracy seminaryj-

nego kolegi Pawła Mazura, która chronologicznie kontynuowała badane przez nią zagadnienia.

3. Metodologia i konstrukcja pracy

Konstrukcja pracy jest poprawna. Zastosowany układ chronologiczno-problemowy jest właściwy dla badanego tematu. Doprecyzowano cele i pytania badawcze. We wstępie pracy nie odnajdujemy informacji na temat zastosowanej i wykorzystanych metod badawczych. Wprawdzie ten brak jest widoczny, ale czytając z uwagą całość dysertacji można dostrzec, wprawdzie nie nazwaną, tradycyjną metodę stosowaną w tego typu analitycznych badaniach. Poprawiona we wskazanych fragmentach konstrukcja pracy potwierdza dedukcyjny sposób interpretacji zebranego materiału (analizę od ogółu do szczegółu).

Autorka wykazała się umiejętnością interdyscyplinarnego podejścia do problematyki badawczej w zakresie nauk humanistycznych, w szczególności historii, politologii i socjologii.

Jako materiał źródłowy wykorzystano wypowiedzi świadków wydarzeń, zakończonych powodzeniem lub często niepowodzeniem, dotyczących badanej problematyki, co było wskazane, właściwe i charakterystyczne dla analizy dyskursu, i pozwoliło ustalić zależności przyczynowo skutkowe oraz chronologię wydarzeń. Opracowania, do których odwołuje się Autorka, wskazują na solidne przygotowanie z zakresu historii Polski. Z pracy usunięto lub poprawiono wskazane uchybienia związane z wykorzystaniem i operowaniem wiedzą i pojęciami z zakresu politologii.

Poprawiony został język prowadzonej analizy, usunięto lub poprawiono te części pracy, którym w pierwszej wersji Autorka nadała publicystyczny charakter. W niniejszej wersji edycja pracy spełnia podstawowe kryteria przyjęte dla tego rodzaju dysertacji. Poprawnie sporządzono przypisy, bibliografię. Występują jeszcze pojedyncze błędy stylistyczne (np. s. 9, i in.) lub pojedyncze braki w przypisach np. brak numeru cytowanej strony. Dysertację wzbogacono o źródła ikonograficzne. Autorka zrezygnowała z możliwości zamieszczenia fotografii w aneksie. Źródła ikonograficzne rozmieszczone zostały w poszczególnych rozdziałach całej pracy.

4. Wartość merytoryczna wstępu i zakończenia oraz poszczególnych rozdziałów

Poprawiony został spis treści, doprecyzowano tytuły rozdziałów i podrozdziałów, dostosowując je do treści w nich zawartych. Zaplanowane bowiem na etapie początkowym tytuły rozdziałów i podrozdziałów wymagały korekty po napisaniu całości pracy. W przedstawionej i

poprawionej wersji pracy tytuły i podtytuły są zgodne z zawartością prowadzonych i przedstawionych analiz.

R. I:

Miał nazwę: *Nowa Huta. Miasto i społeczność. Próba retrospektywy*; poprawiono na: *Nowa Huta. Miasto i społeczeństwo*.

W Rozdziale I zatytułowanym autorka omówiła zagadnienia związane z okresem budowy Nowej Huty, miasta i kombinatu w latach 1949-1956 oraz z eksperymentalnymi planami związanymi z wychowaniem „nowego człowieka”, jako przodownika pracy, a w perspektywie ukształtowanie od podstaw socjalistycznego społeczeństwa.

R.II:

Posiadał tytuł: *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w Kombinacie Metalurgicznym Huty im. Lenina. Struktura organizacyjna, zakres funkcjonowania i działania (1948-1956)*; zmieniono go na: *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w Kombinacie Metalurgicznym Huty im. Lenina. Struktura organizacyjna, zakres funkcjonowania i działania (1949-1956)*

Rozdział II zawiera omówienie zagadnień związanych z powstaniem, rozwojem i działalnością PZPR w Kombinacie Metalurgicznym Huty im. Lenina. Doktorantka podjęła próbę analizy idei, celów, a także mechanizmów działania jakimi posługiwały się POP na terenie kombinatu. Przedstawiła etapy wdrażania dyrektyw i uchwał płynących z KC PZPR. Zmianą, która została wprowadzona w tym rozdziale było dostosowanie cezur rozdziału do cezur zawartych w tytule. Usunięto wątki, do których zgłosiłam uchybienia dotyczące wydarzeń politycznych z 1948, które nie wносиły nic nowego do tematu dysertacji.

R.III:

Pierwotnie posiadał nazwę: *Partia w działaniu – socjalistyczna „szkoła przetrwania”*; nazwę rozdziału zamieniono na: *Partia w działaniu - kształtowanie "nowego społeczeństwa"*.

III Rozdziale Autorka ukazała różne formy aktywności PZPR w praktycznym działaniu na terenie Huty im Lenina. Na podstawie analizy działalności szkoleniowej partii na terenie Huty pojęła próbę omówienia planów i rezultatów socjalistycznego systemu wartości w kształceniu i wychowaniu młodego powojennego pokolenia.

R.IV:

Brzmienie tytułu rozdziału *Proces dekompozycji partii komunistycznej w Polsce. „Odwilż” i cenzura Października 1956 r.*; zamieniono na: *Proces dekompozycji partii komunistycznej w Polsce. "Odwilż" i cenzura Października 1956 r. z perspektywy nowohuckiej*.

W ostatnim rozdziale Autorka przedstawiła analizę sytuacji w Nowej Hucie na tle procesu kryzysu w PZPR podczas ogólnopolskich wydarzeń Poznańskiego Czerwca i Października 1956 r. Ważnym zagadnieniem omówionym w tym rozdziale jest wskazanie znaczenia wydarzeń z Nowej Huty dla historii Polski, a także podkreślenie, iż zmiany, jakie zaszły w Nowej Hucie; które spośród zaistniałych zmian były widoczne w mediach, w prasie, w publicystyce, w filmografii.

5. Problemy dyskusyjne i braki

Poprawiono język analizy dwóch pierwszych rozdziałów, które posiadały nadmiernie publicystyczny charakter.

Usunięte zostały powtórzenia wpływające na zaburzenia treści w problematyce analizowanych zagadnień i procesów, a także niekonsekwencje w zakresie przyjętych cezur chronologicznych.

Uściślono cezury czasowe i dostosowując je do przyjętych w tytule dysertacji.

Usunięto materiał problematyczny, w mojej ocenie zbędny bo nic nowego nie wnoszący, z uwagi na dokonane przez autorkę analizy i wnioski wykraczające poza ramy czasowe podjętej analizy.

Autorka skoncentrowała się na wątku głównym, czyli na sytuacji polityczno-społecznej w Kombinacie Metalurgicznym Huty im. Lenina i roli jaką tam odgrywała i odgrywać miała POP PZPR.

Zabrakło mi mocniejszego, bardziej wyrazistego wyeksponowania odautorskich wniosków. Autorka w zakończeniu przyjęła jedną z możliwych koncepcji zakończenia dysertacji, dokonała po raz wtóry podsumowania i powtórzenia wszystkich ustaleń i wniosków, ze wskazaniem w przypisach odniesień do literatury przedmiotu i analizowanych źródeł. Zabrakło mi podkreślenia i podsumowania wniosków z jej badań, odniesienia do sformułowanych we wstępie celów badawczych, podkreślenia tego, co udało się ustalić, które z zadań postawionych nie udało się zrealizować itp. We wstępie Autorka wspominała o trudnościach w dotarciu do niektórych źródeł, o braku udokumentowania niektórych faktów i wydarzeń.

6. Konkluzja

Podjęcie przez Autorkę problemu badawczego oceniam pozytywnie. Dostrzegam walory poznawcze recenzowanej dysertacji. Doceniam ogrom pracy wykonanej przez Doktorantkę w zebraniu źródeł, a także dokonanie analizy materiału źródłowego. W konsekwencji opraco-

wanie naukowe wiedzy na temat określenia okoliczności organizacyjnych, jakie towarzyszyły procesowi tworzenia struktur PZPR oraz roli, jaką odgrywać miała, i jaką w rzeczywistości odgrywała PZPR w Kombinacie Metalurgicznym Huty im. Lenina w latach 1949-1956.

Sformułowane przez autorkę pytania badawcze oraz postawione hipotezy, jak i również zastosowane, choć nie nazwane, metody badawcze wraz z właściwym im instrumentarium badań, można identyfikować jako właściwe dla nauk historycznych, politologicznych, socjologicznych. Prezentowana analiza zawiera wyjaśnienia sformułowanych problemów badawczych i weryfikację stawianych hipotez. W konkluzji podkreślić należy, iż Autorce udaje się przedstawić analizowane fakty, decyzje, postawy wymagające krytycznej oceny w sposób obiektywny i zdystansowany.

Pomimo występujących jeszcze drobnych uchybień, najistotniejsze spośród nich zostały usunięte, poprawione, uporządkowane, uściślone.

Wyrównano dysproporcje w sposobie narracji, nadając całości, wszystkim rozdziałom, analityczno-naukowy charakter. Wyróżniająco przedstawia się bibliografia i zapisy, przypisy i zapisy bibliograficzne.

Po zapoznaniu się z całością nadesłanej poprawionej pracy, po stwierdzeniu usunięcia wskazanych uchybień, stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Katarzyny Dominik stanowi oryginalne rozwiązanie ważnego problemu badawczego.

W związku z powyższymi konkluzjami przedstawiam Wydziałowi Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie wniosek o dopuszczenie mgr Katarzyny Dominik do dalszych etapów przewodu doktorskiego.